

lâmiyye üyeliğine tayini üzerine 1918'de müftü tayin edilen Hacı Mehmed Tefvik Efendi vefat edince (Kasım 1921) Gazi Mustafa Kemal Paşa tarafından yeniden Amasya müftülüğüne tayin edildi (Temmuz 1922) ve ölümüne kadar bu görevde kaldı.

Abdurrahman Kâmil Efendi, Mustafa Kemal Paşa'nın 12 Haziran 1919'da Amasya'ya gelişinde kendisini ilk karşılayanlar arasında yer aldı ve onunla uzun bir görüşmesi oldu. Ertesi gün Beyazıt Camii'nde Kâmil Efendi'nin cuma vaazını dinleyen Mustafa Kemal Paşa'nın, "Eğer bu memlekette Abdurrahman Kâmil Efendi gibi on tane âlim olsaydı memleket bu hale düşmezdi" dediği aktarılır. Vaazı sırasında halka millî mücadelenin önemini anlattı ve Mustafa Kemal Paşa'yı cemaate tanıtarak hakkında takdîrîk ifadeler kullandı. Abdurrahman Efendi'nin bu vaazı şehirde büyük bir etki yaptı ve millî mücadeleye için harekete geçilmesinde önemli rol oynadı. Daha sonra düzenlenen mitingde de konuşan Abdurrahman Efendi halkı düşmana karşı mücadeleye teşvik etti. Bu sırada kurulan Amasya Müdâfaa-i Hukuk Cemiyeti'nin on yedi üyesi arasında yer aldı. Öte yandan Abdurrahman Kâmil Efendi'nin biriktirdiği altınları bu cemiyeti desteklemek amacıyla Mustafa Kemal Paşa'ya vermesi Millî Mücadele tarihinde dikkate değer bir husus olarak kaydedilir. Abdurrahman Efendi 1920'deki Zile isyanının bastırılması esnasında oraya gönderilmek istendiyse de yaşlılığından dolayı gidemedi, fakat âsilere destek vermemeleri için halkı vaazlarıyla uyarmaya devam etti. 31 Aralık 1941 tarihinde vefat eden Abdurrahman Kâmil Efendi,

Amasya Tekirdede Kabristanı'nda defnedildi.

Eserleri. 1. *Makâmât-ı Harîri Tercümesi*. Eserin Kâmil Şahin'de bulunan müellif hattı nüshasının bir bölümü Amasya Belediye Kütüphanesi'ne, bir bölümü de Millî Kütüphane'ye verilmiştir. 2. *Dîvân-ı Kâmil*. Abdurrahman Efendi, Arapça ve Farsça şiirlerinin de yer aldığı divanını 1884'te tamamlamış, eserin sonunda kendi biyografisine de yer vermiştir. 3. *Fetâvâ-yi Abdurrahman Kâmil*. Bu ve bir önceki eser Kâmil Şahin tarafından Amasya Belediyesi Kütüphanesi'ne verilmiştir. 4. *Mir'âtü's-şüûni'l-hakâik*. Ahmed Hüsameddin Dâğıştânî'nin istihrac alanında ki eserinin Türkçe tercümesidir. Müellifin oğlu Sabri Yetkin'in istinsah ettiği, Kâmil Şahin'in özel kitaplığındaki bir mecmua içinde bulunan eserde (s. 323-335) yetmiş bir madde halinde gelecekte vuku bulacak olaylar ve devletlerin mâruz kalacakları felâketler konu edinilir. 5. *Hâtîrât-ı Abdurrahman Kâmil*. 1903'te yazılan 33 varaklık bu eser de Kâmil Şahin'in özel kitaplığındadır. 6. *Kaşidetü 'Abdirrahmân Kâmil*. Ebû'l-Feth Ali b. Muhammed el-Büstî'nin zühde dair meşhur kasidesinin Arapça şerhidir. 1904'te yazılmış olup *Hâtîrât-ı Abdurrahman Kâmil*'in içindedir (vr. 29^b-31^b). 7. *Evlîyâ, Ulemâ ve Şuarâdan Alfabetik Sıraya Göre Bazı Zatların Hayat Hikâyeleri*. 160 sayfadan ibaret müellif hattı nüshası Kâmil Şahin'in özel kitaplığındadır. 8. *Nakd-i Hâtîr*. Ahlâka dairdir (Amasya Beyazıt İl Halk Ktp., nr. 1708/1, müellif hattı). Abdurrahman Kâmil Efendi'nin Amasya Beyazıt Camii'ndeki vaazlarından oluşan *Tefsir Dersleri Notları ve Hz. Peygamber'in Risâleti* adlı bir eseri daha mevcut olup bir bölümü Kâmil Şahin'in özel kitaplığındadır.

BİBLİYOGRAFYA :

Abdurrahman Kâmil Yetkin, *Hâtîrat*, Kâmil Şahin özel kitaplığı; Ali Sarıkoyuncu, *Millî Mücadelede Din Adamları*, Ankara 1997, I, 199-212, 267-272; a.mlf., *Atatürk ve Din Adamları*, Ankara 2002, s. 192-205, 233; Recep Çelik, *Millî Mücadelede Din Adamları*, İstanbul 1999, I, 423-441; Osman Fevzi Olcay, *Amasya Ünlüleri*, Amasya 2002, s. 14-16; Mehmet Kılıç, *Amasya Genelgesi ve Protokolü*, Ankara 2004, s. 41-50, 136; Kâmil Şahin, "Gâzi Mustafa Kemal Paşa'nın Amasya'ya Gelişi ve Abdurrahman Kâmil Efendi ile Görüşmesi", *I. Amasya Araştırmaları: 13-15 Haziran 2007* (ed. Yavuz Bayram), Amasya, ts. (Amasya Valiliği), I, 403-406; a.mlf., "Yetkin, Abdurrahman Kâmil", *Yeni Türk-İslâm Ansiklopedisi*, İstanbul 1995, örnek fasikül, s. 133 (maddenin yazımında Abdurrahman Kâmil Efendi'nin torunu Nafiz Yetkin'den alınan bilgilerden de faydalanılmıştır).

KÂMİL ŞAHİN

YETKİN, Ahmet Emri

(1886-1974)

Son dönem âlimlerinden, şair.

Kendi yazdığı hal tercümesine göre ulemâ soyundan gelen bir ailenin çocuğu olarak Amasya'da doğdu. Babası Amasya müftüsü Abdurrahman Kâmil Efendi'dir. Adı ve mahlası ebced hesabına göre doğum yılını (304:1304/1886-87) verir. Mek-teb-i ibtidâiden sonra iki buçuk yıl rüşdiyede okudu. Ardından babasının müderris olduğu Amasya Bekir Paşa Medresesi'ne devam ederek icâzet aldı (1908). Dinî ilimler alanında kendini geliştirmek üzere amcası Mustafa Sâdik ile Köprülü Mustafa Tefvik ve Köprülü Ârif Fâzıl efendilerin camilerde verdikleri dersleri takip etti; Amasya ulemâsından Hafız Şerif Efendi'den ferâiz okudu. 1907'de açılan Dârülmuallimin'i bitirdi ve 1911'de girdiği imtihan-da başarı gösterince dersîâm oldu. 1907'de ilköğretim muallimliğiyle başladığı memuriyet hayatında Amasya Şer'iyye Mahkemesi kâtipliği (1911), Dârül-hilâfe Medresesi'nde Türkçe ve kitâbet muallimliği (1912), yine Amasya'da tahakkuk kâtipliği (1926) ve nâfia ambar memurluğu (1927), 1930-1943 yılları arasında nâfia amele kâtipliği görevinde bulundu ve buradan emekliye ayrıldı. 6 Mayıs 1974'te vefat eden Ahmet Emri, Kültepe civarındaki yeni kabristanda defnedildi. Vefatı üzerine Mehmed Çavuşoğlu altı beyitlik bir şiir yazmış ve, "İrcîî emri ile gitti bekâya Emri" mısraı ile ölümüne tarih düşürmüştür. Hat-tat Ali Alparslan'ın ta'lik hatla yazdığı bu şiir mezar taşına hakkedilmiştir.

Eserleri. 1. *Tuḥfetü'l-iḥvân* (Kahire 1375/1956). Müellifin Arapça üç kasidesinden oluşmaktadır. 2. *Sübha-i Emri* (Ankara 1971). Sekiz şiirin yer aldığı on beş sayfalık risâleye Ömer Nasuhi Bilmen ve İbnülemin Mahmud Kemal kısa birer takriz yazmıştır. 3. *Naḡamâtü'l-anadîl fi ri-yâzi emşileti'l-'Avâmîl*. Birgivi'nin nahve dair *e'l-'Avâmîl*'inde verdiği misallerin Arapça açıklamasıdır. 4. *İbretü Sâik Bir Nazm-ı Râik*. Ahmet Emri'nin yirmi üç beyitlik bu şiiri Amasya'da bir dostu tarafından ta'lik hatla yazdırılarak çoğaltılmış, Ahmed Remzi Akyürek bunu yirmi üç katta ile taştîr etmiştir (*Ahmet Remzi Akyürek ve Şiirleri*, s. 136-139). 5. *Gül-i Sadberk*. 104 beyitten oluşan Farsça bir manzumedir. 6. *Müntehabât*. Ahmet Emri Efendi'nin hikmet ve öğüt türünden derlediği 100 beyit ve açıklamalarından iba-

Amasya müftüsü Abdurrahman Kâmil Yetkin'i, İsmet İnönü'nün 1939 depremi sebebiyle Amasya'yı ziyareti sırasında kendisini karşılayan heyet arasında gösteren fotoğraf (arka sırada sakallı)

YETKİN, Ahmet Emri

Ahmet
Emri
Yetkin

rettir. 7. *Mecmûa-i Eş'âr-ı Emrî Yetkin*. Bu defterin müellifin kendi el yazısıyla 244 sayfalık nüshası Amasya Beyazıt Kütüphanesi'ndedir. 8. *Kelîmâtü'l-ekâbir*. 100 İslâm büyüğünün sözleriyle bunların açıklamasını ve adı geçen kişilerin biyografisini içerir. 9. *Mecmau'l-elkâb*. 100 kadar lakabın açıklamasına ve lakap sahiplerinin biyografisine dairdir. 10. *Hizânetü'l-cevâhir*. Hz. Ali'ye ait 100 hikmetli söz ve açıklamasıdır. 11. *Tuhfe-i Emrî*. Muhyiddin İbnü'l-Arabî'nin münâcâtının mensur ve manzum tercümesidir.

BİBLİYOGRAFYA :

Sadettin Nüzhet Ergun, *Türk Şairleri*, İstanbul 1945, III, 1277-1278; *Ahmet Remzi Akyürek ve Şiirleri* (haz. Hasibe Mazıoğlu), Ankara 1987, s. 136-139; Lütfi Doğan, "Değerli Din Bilginlerimizden Merhum Ahmet Emri Yetkin", *Diyanet Dergisi*, IV/1-2, Ankara 1965, s. 185-186; Yakup Şafak, "Şair Emri'nin Bir Mektubu ve İki Manzumesi", *Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, sy. 6, Konya 1999, s. 321-329; a.mlf., "Ahmed Emri'nin F. Nafiz Uzluk'a Yazdığı Mektuplarda Ahmed Remzi Dede'yle İlgili Bilgiler", *Nüsha*, III/9, Ankara 2003, s. 23-33.

MUAMMER ÜLKER

YETKİN, Mustafa Saffet

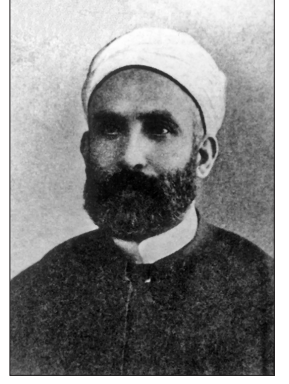
(1866-1950)

Meclis-i Meşâyiḥ reisi,
Urfa mebusu.

Urfa'nın Hacıgazi mahallesinde doğdu. Babası aslen Musul'un Erbil kazasından Şeyh Abdülkadir Efendi, annesi Zehra Hanım'dır. İlk öğrenimini Urfa'da yaptı. Daha sonra Mısır'a gidip Ezher Üniversitesi'nde dört yıl Arapça okudu, dönüşünde Urfa müftüsü Hacı Abdüllatif Efendi'den icâzet aldı. Ağustos 1902'de Urfa İdâfisi Farsça ve ahlâk dersleri muallimliğine tayin edildi. 1908'de Urfa Bidâyet Mahkemesi üyeliğinde bulundu. II. Meşrutiyet döneminde yapılan üç seçimde de (1908, 1912, 1913) Urfa'dan mebus seçildi. Bu yıllarda Kâdiriyye tarikatı Hâlisiyye kolunun kuru-

cusu Abdurrahman Hâlis et-Tâlibânî'nin oğlu ve halifesi Şeyh Ali et-Tâlibânî'ye intisap ederek hilâfet aldı. Aksaray Oğlanlar Tekkesi'nde vekâleten şeyhlik görevini sürdürürken Meclis-i Meşâyiḥ reisliğine getirildi. Hazırladığı tâlimatnâmelerle Meclis-i Meşâyiḥ'e yeni bir düzen vermeye çalıştı. Mustafa Sabri Efendi'nin şeyhülislâmlığı sırasında Meclis-i Meşâyiḥ reisliğinden alınıp şeyhülislâmlığa bağlı Tedkik-i Mesâhif-i Şerîf ve Müellefât-ı Şer'îyye Meclisi reisliğine tayin edildi. 20 Eylül 1920'de bu görevinden azledilirse de aynı yılın ekim ayında şeyhülislâm Mehmed Nûri Medenî Efendi zamanında görevine iade edildi. 1922'de Dârü'l-hikmeti'l-İslâmiyye üyeliğine getirildi. Bu kurumun aynı yılın ekim ayında faaliyetine son vermesi üzerine II. dönem Türkiye Büyük Millet Meclisi seçimlerine katılıncaya kadar Urfa Halvetî Dergâhı postnişinliğinde bulundu. Temmuz 1923 seçimlerinde Urfa'dan milletvekili seçildi. Umûr-ı Diyâniyye, İrşâd, Şer'îyye ve Evkaf, Nizamnâme-i Dâhilî, Umûr-ı Tasarrufiyye, Diyanet ve Evkaf ve Me'mûrîn Encümen-i Mahsûsu heyetlerinde görev yaptı. Nizamnâme-i Dâhilî Heyeti başkanlığı ile Evkaf Heyeti sözcülüğünde bulundu. Bu görevleri esnasında çeşitli nizamnâme ve tâlimatnâmelerin hazırlanmasında rol oynadı. 3 Mart 1924 tarihinde elli üç arkadaşıyla birlikte hilâfetin kaldırılması ve Osmanlı hânedanının Türkiye dışına çıkarılması için kanun teklifi verdi. III. Dönem seçimlerinde meclis dışı kalan Saffet Efendi 27 Ekim 1950 tarihinde öldü.

Tedkik-i Mesâhif-i Şerîf ve Müellefât-ı Şer'îyye Meclisi reisi Şeyh Mustafa Saffet Efendi ile Dârü'l-hikmeti'l-İslâmiyye reisi İzmirli İsmail Hakkı Bey arasında tasavvuf kitaplarındaki hadislerin sıhhati konusunda başlayan tartışmalar Saffet Efendi'nin *Tasavvufun Zaferleri*, İzmirli'nin *Mustasvife Sözleri mi Tasavvufun Zaferleri mi Hakkın Zaferleri* adlı eserlerinin yazılmasına vesile olmuştur. İzmirli, *Cerîde-i İlmiyye*'de Gazzâlî'ye dair bir makalesinde (sene 5, sy. 53, 15 Cemâziyelevvel 1338) ahlâk ve tasavvuf kitaplarında hadis diye zikredilen sözlerin hadis değil büyüklerin ve mutasavvıfların sözleri olduğunu ileri sürmüştü. Gazzâlî'nin bir eserinde geçen, "İnsanlar uykudadır, öncelikle uyanırlar" şeklindeki rivayeti örnek vermiştir. Şeyh Saffet "İstizân" başlığıyla başında bulunduğu kurum adına yazdığı cevap tartışmayı başlatmış ve tartışma kurumları arası resmî yazışmalar şeklinde devam etmiştir. Bu yazışmaların kaydedildiği *Ahlâk ve Tasavvuf Kitaplarındaki*

Mustafa
Saffet
Yetkin

Ahâdis Hakkında Dârü'l-Hikme ve Tetkik-i Müellefât Arasındaki Münakaşât-ı İlmiyye başlığını taşıyan defter (Süleymaniye Ktp., Yazma Bağışlar, nr. 537, 106 varak) yayımlanmıştır (*İzmirli İsmail Hakkı-Şeyh Saffet, Ahlâk ve Tasavvuf Kitaplarındaki Hadislerin Sıhhati*, nşr. İbrahim Hatiboğlu, İstanbul 2001).

Saffet Efendi 23 Mart - 14 Aralık 1911 tarihleri arasında otuz beş sayı yayımlanan haftalık *Tasavvuf* dergisinin imtiyaz sahipliği ve başmuharrirliğini yapmıştır. Dergi, Saffet Efendi'nin Cem'iyet-i Süfiyye'nin bir dönem idare heyetinde bulunması ve ikinci reisliğini yapmasından dolayı cemiyetin resmî yayın organı gibi görülmüştür. Dergide daha çok tasavvuf terimleri, tasavvuf edebiyatı, tasavvufî mektuplar, hikmetler, menkıbeler ve hal tercümelerine ağırlık verilmiş, Cem'iyet-i Süfiyye'de düzenlenen konferans ve seminer türü konuşmalar da yayımlanmıştır. Hüseyin Vassâf, Saffet Efendi'yi dinî ilimlerde ve tasavvufta otorite sahibi bir şahsiyet diye tanımlar. Ancak dönemindeki şeyhlerin kendisine yeterince iltifat etmemesine kırıldığını, Cumhuriyet devrinde onların aleyhinde birtakım girişimlerde bulunarak tekkelerin kapatılmasına yol açtığına dair rivayetler olduğunu söyler.

Eserleri. 1. *Ulûm-ı Şer'îyye ve Asrî Müceddidlerimiz*. Abdullah Cevdet, Milaslı İsmail Hakkı ve özellikle İsmail Hakkı İzmirli'nin Kur'an ve tefsir ilimlerine dair bazı görüşlerini eleştiren bir risâledir (İstanbul 1340). 2. *Tasavvufun Zaferleri yahud el-Burhân ve'd-delil alâ mâ havâhü's-şerh ve't-tahlîl mine'l-ebâtîl*. Saffet Efendi, İsmail Hakkı İzmirli ile giriştiği tartışmanın hemen ardından bu eserinde görüşlerini geniş biçimde açıklamıştır (İstanbul 1343/1925). 3. *Yeni Zihniyetler ve Bir Müceddid-i Mechûl* (İstanbul 1338 r./1340 h.). Saffet Efendi ayrıca Cumhuriyet döneminde Fahrreddin-i İrâkî'nin *Lemâ'ât* (*Pariltlar*, İstanbul 1948;